

ספטמבר 2019

תל אביב אלול תשע"ט

שנתון של "המרכז המזריצ'אי" בישראל
 יערלעכע אויסגאבא פון "מעזריטשער צענטער" אין ישראל
www.mezritsch.org.il
 המערכת, רעדאקציע: תל-אביב, עריכה: אורית רוט

ביולעטין
נר. 59

דבר יו"ר העמותה / יפה שפילמן

חברות וחברים יקרים,

כמדי שנה, אנו נפגשים, יוצאי קהילת מזריץ' פודלסקי כדי לשמור על קשר, להעלות זכרונות, במטרה "לזכור ולא לשכוח".

השנה, אני שמחה לברך את המצטרפים לעמותה שלנו, חברות וחברים יוצאי ביאלה פודלסקה, עיר המחוז הקרובה למזריץ', החיבור נוצר ביוזמת הילה טימור אשור, אשר יחד עם אברהם גפני ז"ל ערכה את הסרט על הפסל "תפילה".

פעילות שוטפת של וועד העמותה : אנו חברי ועד העמותה, מקיימים פגישות קבועות בהן אנו דנים על תכנון פעולות שוטפות, אירועים למען ההנצחה, מקיימים מעקב כספי על ההוצאות וההכנסות של העמותה, דנים כיצד ניתן לשלב את הדור הצעיר במערך זה וכמובן - מתכננים את הכנס השנתי.

בין הרעיונות המתגבשים - סיור משפחות למזריץ', בניית אתר הנצחה ליהודי העיירה בארץ, החייאת האתר שלנו, וגיוס כותבים לביוגרפיה השנתית. אנו שוקלים להוציא כרך ב' כהמשך לספר: "המזריצ'אים - עמלים ומהפכנים", שיצא בשנת 2010, ביוזמת אברהם גפני ז"ל.

אנו מצפים להתייחסותכם לנושאים שהועלו ולנושאים אחרים.

אנא כיתבו אלינו למייל :

yaffashpil@gmail.com

או למייל העמותה

mezritch.pod@gmail.com

זוהי הזדמנות להודות לחברי הוועד על הזמן, המחשבה והעשייה של כל אחת ואחד למען הצלחת פעילות העמותה, וכן לחברי ועדת הביקורת אשר עוברים על המאזנים השנתיים ודואגים לתקינותם

כבכל מפגש, אנו משתדלים להעניק שי לחברי העמותה.

השנה, בחרנו להעניק את הספר "הקשה של הלחם" מאת הילה טימור אשור בת למשפחת ביאלה פודלסקה המספרת קורות שתי נשים בשתי תקופות, סבתא ונכדתה שחייהן שזורות זו בזו.

א ותי אישית, החיבור מרגש, מאחר ועבורי זוהי סגירת מעגל משפחתי, שכן, אבי - יצחק פישפנגר נולד במזריץ', ואימי - טובה לבית הרב שוורץ שהיה רב וחלוץ, עלתה עם בני משפחתה מביאלה פודלסקה. שניהם עלו לארץ לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, הכירו זה את זו בארץ, והקימו כאן את משפחתם.

אז מה היה מאז המפגש הקודם?

סיור ליסוד המעלה - היה מעניין ומוצלח. על פרטי הסיור וחוויות מעניינות ומרגשות תוכלו לקרוא בביוגרפיה זו, וכן גם בביוגרפיה הקודם בו סיפרנו על ראשית היוסדה של יסוד המעלה ע"י מזריצ'אים. הפרטים מופיעים גם בספר "מזריץ' " .

נקיון בית העלמין : בשנה שעברה, כאן בכנס זה הודעתי על תכנית לחתימת חוזה עם איש מקצוע ממזריץ' שיטפל בניקוי בית העלמין.

לשמחתנו, לא התבדינו, האיש עמד בדברו, השטח נוקה וסודר כבר מספר פעמים וסוף סוף הסוגיה הכאובה באה על פתרונה המשביע רצון.

אנו עדיין מחפשים דרכים נוספות של שילוב בני נוער בפרוייקט כזה, אולם מסתבר כי זה לא כל כך פשוט.

בהקשר לנושא זה, יצרנו קשר עם הממונים על הקהילה היהודית בוורשה (שבאחריותם נמצא בית הקברות במזריץ'), במטרה ליצור שיתופי פעולה, לשמירת בית העלמין ולהפצת דבר קיומה של קהילת יהודי מזריץ' .

אנו תקווה שבכנס הבא נוכל לספר על תוצאות הפעילות.

• הערב נשמע את הרצאתה של פרופ' חנה יבלונקה, אשר כהיסטוריונית עוסקת בנושאי השואה והחברה הישראלית.

ספרה החדש, החמישי, "ילדים בסדר גמור", מתאר את סיפורם של ילידי הארץ, בשנים 1948-1955, שהם דור ראשון למדינה והם שונים מאד מהילדים של הדורות הקודמים. מאחלת לכולנו כל טוב בבריאות טובה,

שנה טובה

שלכם, יפה פישפנגר - שפילמן

יוצאי ביאלה יקרים, להורים ולסבים שלנו היה ארגון מפואר של יוצאי "עירנו", שהלך לעולמו ביחד אתם.

ארגון שהיה משענת חברתית, דאג לרווחת בני העיר ועשה מעשי חסד.

המרחק בין ביאלה למזריץ הוא 18 קילומטר. חתונות רבות היו בין תושבי העיירות הסמוכות וחיי חברה, תרבות ומסחר ענפים.

עמותת מזריץ הצליחה לשמר את האירגון ולהתאים אותו לתקופה החדשה ולצרכי שימור המורשת לדור השני, השלישי, בואכה רביעי.

איחוד בין שני יוצאי העיר, יכול להוביל לחיבורים מעניים כפי שהיו בעבר הרחוק, ולעזר למי ששואף לחקור אחר שורשיו.

ממליצה בחום להצטרף לפעילות הארגון העשירה והמבורכת.

הילה טימור אשור

חברי עמותת התאחדות

עולי מזריץ' בישראל

מתאבלים על פטירתו של

יעקב לוקוביצקי ז"ל

יליד מזריץ' נפטר 26.8.2019

ומביעים תנחומים למשפחה

וועד עמותת התאחדות עולי מזריץ' בישראל

יפה שפילמן - יו"ר • אברהם גפני ז"ל - יו"ר העמותה בין השנים 1998 - 2012 • גד פינקלשטיין ז"ל

חבר וועד העמותה 1946 - 2016 • לאה לויטה - גזברית • גילה שחר - מזכירת הוועד

• אורית רוט - עורכת העיתון • אבישי גבע - קשר עם הקהילה • יעקב גולדמן - עצי משפחה

יצחק שפילמן - קשר עם הנהלת העיר מזריץ וטיפוח בית העלמין

כתובת העמותה

רחוב שרת 82 דירה 7 אצל משפחת פינקלשטיין, תל-אביב

לעדכון פרטים או להעברת מידע אחר

נא לשלוח מייל לגילה שחר - מזכירת הוועד

e-mail: mezritch.pod@gmail.com

חברי מערכת העיתון:

גילה שחר ואורית רוט.

עימוד ועריכה גרפית - אביב עפר

הדפסה - דפוס הפיל הורוד מימד

"לִפִּיד - יִזְכוֹר" / אשר וינשטיין

לִפִּיד - יִזְכוֹר
עוֹבֵר
בֵּין הַדּוֹרוֹת
מִדּוֹר שׁוֹאָה
לְדוֹר תְּקוּמָה
וּלְיוֹרְשֵׁינוּ

לִפִּיד - יִזְכוֹר
נוֹצֵר
צָרוֹר זִיכְרוֹנוֹת
עַל כָּל קוֹרֵבָן
עַל כָּל נִיצוֹל
מִבְּנֵי עַמֵּנוּ

לִפִּיד - יִזְכוֹר
שׁוֹמֵר
עַל הַשּׂוֹרוֹת
פֶּן תִּכְוָּה
"אִישׁ הַתְּמִיד"
בְּעוֹלָמֵנוּ.

קובץ "שירי זיכרון ודמעה" / פרק: "שואה וגבורה"
כל הזכויות שמורות למחבר אשר וינשטיין © רחובות, 26.2.2018

לזכרו של פרופ' עמוס קלוזר / תמר שכטר

15.3.2019 - 26.2.1940

"אם תזכרו אותי / לעד לא אעזוב / וגם אחרי מותי / יש דרך לאהוב / ואני קירבת אלוהים לי טוב." / אהוד מנור

הוא העניק בהתלהבות רבה את הידע הרב שלו לאנשים רבים ששאפו להכיר את הארץ ולדעתה.

לאחר קבלת הדוקטורט בשנת 1980 החל ללמד במחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה באוניברסיטת בר-אילן, ונמנה על בכירי המרצים בה עד צאתו לגמלאות בשנת 2009. באותה שנה הוענקה לו דרגת פרופסור אמריטוס, אך הוא לא פסק ממלאכתו. הוא המשיך להרצות באוניברסיטה, לחקור במסגרות שונות ולהנחות דוקטורנטים רבים.

הוא נודע בתרומתו הייחודית למדע הארכאולוגיה של ארץ ישראל בתחומים רבים ומגוונים. עיקר עיסוקו כארכאולוג היה בתקופות ההלניסטית, הרומית והביזנטית. הוא היה חלוץ בזיהוי המדעי של תופעת מערכות המסתור מתקופת בר כוכבא בשפלת יהודה, מומחה לטכנולוגיות עתיקות והפעלת גיתות ובתי בד, ידען מופלג של קדמוניות ירושלים לדורותיה, ומנהל משלחת החפירות והמחקר באתרי מרשה ובית גוברין במשך עשרות שנים. הוא הטביע חותמו גם על מפעל האיסוף והתיעוד של הממצא הארכאולוגי סביב ירושלים.

מלבד כל אלה הוא שימש שנים רבות כארכאולוג מחוז ירושלים ושפלת יהודה ומנהל באגף העתיקות והמוזיאונים שליד משרד החינוך, ערך חפירות הצלה ודאג לשימור עתיקות. כמו כן הקים והפעיל את היחידה למניעת שוד עתיקות.

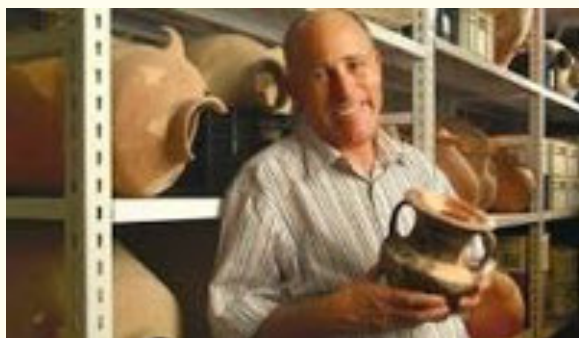
במהלך עשרות שנים פרסם ספרים ומאמרים רבים. בין השאר על עיר הקברים של ירושלים בימי הבית השני, מערכות המסתור בשפלת יהודה, בתל מרשה ובית גוברין, דרכים עתיקות בארץ ישראל ובירדן וכן מתקני ייצור של בתי בד לתעשיות שמן, מתקני אגירה ומאגרי מים. ערב פטירתו

עמוס נולד בגבעתיים להוריו דינה ופסח קלוזר. דינה לבית סמיאטיצקי היתה בת מזריץ' ופסח בן וילנה. הם עלו כחלוצים חניכי "השומר הצעיר" בראשית שנות השלושים. בית ההורים שגילם בתוכו את ערכי הציונות והעבודה השפיע על דרכו כל השנים.

הוא למד בבית ספר יסודי "ברל כצנלסון" בגבעתיים ובבית ספר "תיכון חדש" בתל אביב, שם החל להתעניין בהיסטוריה של העולם העתיק וארץ ישראל. היה חבר "השומר הצעיר" בקן רמת גן, והיה פעיל מאוד בקרב חברי הגדוד שלו "רבדים" וגם כמדריך של חניכים צעירים. הוא ראה בתנועה אחד ממתווי הדרך החשובים ביותר בחייו, ואכן היא הטמיעה בו את אהבת האדם והארץ, הכבוד לכל אדם באשר הוא ואת הרצון לתרום למען החברה.

בצבא שירת בנח"ל המוצנח במסגרת גרעין התנועה. לאחר השירות הצבאי היה חבר קיבוץ להב, אך כעבור זמן לא רב עזב כדי לממש את שאיפתו ללמוד באוניברסיטה. במלחמת ששת הימים היה בין משחררי ירושלים כשלחם בקרבות על ארמון הנציב ודרום ירושלים במסגרת הסיירת הירושלמית. בשירות המילואים במשך שנים רבות עסק בהדרכה ובכתיבה בנושאי ידיעת הארץ.

בהשפעת הבית, התיכון והתנועה הוא שאף מימי נעוריו ובמשך כל ימי חייו להרחיב דעת ולהתעניין מאוד בתחומים שונים בידיעת הארץ ובעיקר בארכאולוגיה. את לימודיו האקדמיים עשה מהתואר הראשון עד השלישי באוניברסיטה העברית. במהלך לימודיו השתתף בפעולות מחקריות בחפירות רבות, בהן במדבר יהודה, ערד, תל נגילה, עין גדי, תל חצור, מגדים וממשית. באותה תקופה וגם בהמשך הוא סייר בארץ לאורכה ולרוחבה והיה מורה דרך לרבים.

חברי עמותת התאחדות
עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתו של

פרופ. עמוס קלונר

בן דינה לבית סמיאטיצקי בת מזריץ'
ומביעים תנחומים למשפחה

סיים כתיבת ספר על חורבת רימון שבנגב שמסכם שנים רבות של חפירה במקום. הספר יצא לאור בקרוב באנגלית במהדורה מדעית.

בשנת 2005 הוענק לו פרס א.מ.ת. (אומנות, מדע, תרבות) היוקרתי. בין נימוקי השופטים נכתב:

הפרס מוענק לו על תרומתו לתחומי המחקר הארכיאולוגי בעיקר בירושלים ובשפלת יהודה: גילוי ומחקר מערות המסתור מימי בר כוכבא, חפירת הערים העתיקות מרשה ובית גוברין, כארכיאולוג מחוז ירושלים ושפלת יהודה באגף העתיקות ועל דרכו הרואה בארכיאולוגיה שליחות אקדמית, ציבורית וחינוכית.

הסטודנטים שלו, עמיתיו למקצוע, חבריו, בני משפחתו וכל אלה שהכירו אותו ציינו כל השנים את היותו קשוב ומאיר פנים תמיד. הוא היה נעים הליכות, צנוע וחבר אמת והיה לו חיוך תמידי וקסם אישי רב.

שנים רבות גר עם בני משפחתו בירושלים ושלוש שנים טרם פטירתו עבר למודיעין. הוא השאיר אחריו את אשתו חנה, ארבעה ילדים, עשרה נכדים ואת אחיו הבכור עוזי ואחותו הצעירה ממנו תמר שכטר.

יפה {שיינעלע} ליס ז"ל

יפה ליס ז"ל נולדה במזריץ כשיינעלע וייסגלוס בתאריך 29.1.1925. היא עזבה עם אמה את מזריץ בגיל שבע [1932] כשמלווים אותן אל תחנת הרכבת הסבים האהובים עליה כל כך. היא נפרדה מהם במחשבה שתחזור לראותם וכעסה מאד על הוריה שמפרידים אותה מכל משפחתה הקרובה אשר חיה כשבת מגובש ואוהב. גד פינקלשטיין ז"ל, בן דודה שהיה באותו גיל, היה במיוחד שותף לכל מחשבה, משחק או תעלול כחברה הקרוב.

הן הגיעו לאורוגוואי ושם עם מורה פרטי למדה לקרוא ולכתוב במיוחד יידיש על מנת לכתוב לסבים שלה במזריץ. משם הן נסעו לארגנטינה בעקבות אביה וחיפוש פרנסה.

משפחתה בארגנטינה ניהלה חיים יהודיים מסורתיים וציוניים מאד והייתה מעורבת מאד בקהילה היהודית ובמזריטשער פאריין במיוחד.

בשנת 1964 עלתה לארץ והתאלמנה בשנת 1986.

יפה נפטרה ב-12.3.2019 בגיל 94, השאירה אחריה שתי בנות וחתן שהוא כמו בן שלה, 4 נכדים ו-13 נינים.

חברי עמותת התאחדות
עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתה של
יפה (שיינעלע) ליס
ומביעים תנחומים למשפחה

מול סבאות נגזלת

לזכר סבותיי וסביי נרצחי השואה הי"ד

מאת אשר וינשטיין ©

מהלילה ההוא
עת
יצאתי
לאור עולמי
זיק ניצחון
לזוג אודים
שורדים
לא מצאתי
ידיים
חמות:
"חכמות -
בשנים"
השלוחות
בערגה
לקראתי...

ומאז -
מעת
לעת
אני חובק
את נכדיי
בחום
לוהט
בעצב נעלם;
זיק
ניצחונות
אמת
מול -
זיכרונות
שלא היו בי
מעולם...
קובץ "שירי זיכרון ודמעה"

כל הזכויות שמורות למחבר אשר וינשטיין © רחובות, 8.3.2016

משואה לתקומה - מסע שורשים

לזכר סבא משה - שלומית שגב (לבית באומגרטן) וילדיה

החסירה אף פרט למרות שלעתים רצתה, אך צימאוננו לעוד פיסות מידע לא נתנו לה אפשרות אחרת....., לצד הווי משפחתי נהדר של גיבוש, צחוק, כיף, ובעיקר זמן איכות של המשפחה שלנו, הקטנה....

כמובן שהשואה היתה כל הזמן ברקע, אין אפשר שלא....

כולנו היינו בתקופת נעורינו במסע לפולין, כתלמידים, אך שום דבר לא היה או נשמע אותו הדבר....

כעת אנו בוגרים, בעלי משפחות בעצמנו, והתפיסה והתובנות אודות הכל, שונות....

ביום שישי בבוקר השכמנו קום ונסענו למזריץ'. ההתרגשות הייתה בשיאה. התמונה של הבית של סבא משה כל הזמן היתה בראשי וכבר רציתי להגיע ולגעת בקירות הבית, להיאחז ולו לרגע בעבר שלו. להרגיש אותו.

הגענו. רוח קרה ושמיים אפורים קיבלו את פנינו. כיכר העיר עדיין מנומנמת. היה זה יום חג לעם הפולני, ולכן מעט מאוד אנשים פקדו את הרחובות. הכל נקי ומצוחצח. מעט מרכולים, גלידריות, קונדיטוריות ובתי קפה פתוחים בשעה זו של היום. אני ואחותי נכנסנו ל"קונדיטוריה של פעם", עם ריהוט ישן וכבד, ובו ויטרינה עם עוגות מסורתיות. כבר אז התחלתי להרגיש את סבא, מנסה לדמיין מה קרה כאן לפני עשרות שנים, זה לא נתפס.

מעבר לכביש, בצידה של כיכר העיר עומד לו פסל גרניט(יעל ארצי), "תפילה". בפסל דמות המכונסת בעצמה, מופנמת וחזקה, ועליו חרוט בין השאר "קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה" (בראשית, ד', 10). הדמעות שוב זולגות, ובעיני רוחי אני מדמינת את סבא משה, ילד נבון עם עיניו התכולות, רץ עם חבריו כאן בכיכר, משחק במחבואים ותופסת, אולי קונים גלידה או מאפה, יושבים על ספסל וצוחקים על החיים, ואז, בין רגע מחשבות טורדניות תופסות את מקום

ואיתי במזוודה שני נרות זיכרון. אחד למזריץ', והשני, חוב שהייתי חייבת לסגור עם עצמי, לטרבלינקה....

ביום חמישי, 2.5.19, נסענו משפחה גרעינית, אמא, אבא וארבעת ילדיהם הבוגרים למסע לזכרו של סבא משה האהוב והגיבור, למחוז ילדותו, לעיירה מזריץ' פודלסקי, עיירה בה נולד וגדל, עיירה ממנה יצא למסע הישרדות, עיירה ממנה נלקחה משפחתו אל המוות בטרבלינקה.

לו סבא משה היה בן החיים, הוא היה השנה בן 100, ולכן החלטנו לנסוע סוף סוף לראות היכן נולד, ולחבר את התמונות, הסיפורים והדמויות למרבד של מציאות השזורה בהיסטוריה.

התאריך יצא סמלי.... יום הזיכרון לשואה ולגבורה.

כבר בהמתנה לטיסה, בשעת הצפירה, בהיותנו בטרמינל, ליבי התמלא בגעגוע עז לסבא. בסיפורים הקשים והעצובים עליו ועל משפחתו בתקופת השואה. המחשבה שבעוד כמה שעות אנחת בארץ שבה הכל התרחש צבטה בלבי והציפה בי תחושות שונות של פחד, כעס, צמא לידע, התרגשות ובמיוחד געגוע. הדמעות זלגו מעצמן וימשיכו לזלוג לאורך המסע.

התמזל מזלנו שאמא היא מדריכת מסעות לפולין, והידע הרב שטמון בה הרווה את צימאוננו לידע, בכל שאלה שעלתה.

חשוב לציין שזה לא היה מסע של שואה. זהו מסע שורשים, בו גילינו, או יותר נכון הרחבנו, את הידע שלנו אודות תלאות חייו של סבא ומשפחתו בגולה, מסע מרגש ומעורר הערצה, גאווה, ושוב, געגוע.

לא ארחיב על הימים בהם שהינו בוורשה, על אף שאלו היו ימים מדהימים של היסטוריה עשירה, עצובה אך אופטימית, עם הדרכות מעוררות השראה של אמי, שלא

וילונות תחרה מכסים את החלונות, וכל שאני מדמינת הוא, כיצד סבא עזב את הבית ואיך חזר אליו לאחר כמה שנים של תלאות וייסורים, לבית ריק ממשפחה אהובה, מלא בכאב, עצב וגעגוע שמילים לא יכולות לתאר.

דקות ארוכות עמדנו שם, ממאנים להיפרד, אך בסוף נפרדנו. ודרכנו לבית הקברות היהודי בעיר.

בבית הקברות המראה קשה מנשוא. מאות

מצבות שבורות ומנותצות זרקות על הקרקע המוזנחת, ואנו עוברים ממצבה למצבה ומחפשים, אולי, במקרה, נמצא איזה שם מוכר, איזו פיסת היסטוריה משפחתית, איזה רסיס זיכרון. אך לשווא... והלב כואב.

הדמיון ומתחילות להריץ במוחי סרט אימה של מוות ורצח, ושוב הרגשות מתערבבים. שמחה וצער, חשש ופחד.

אני לוקחת נר זיכרון שהבאתי מהארץ ומדליקה אותו ממש מתחת לדמות האבן המכונסת ומתפללת בליבי לזכר סבא היקר, ובמיוחד לזכר משפחתו ולזכר כל יהודי מזריץ' שנרצחו על ידי הכובש הגרמני הנורא. והרוח מכבה את הנר ולבי מתכווץ. אין סיכוי שהנר לא ידלוק. לא היום! בעזרת יצירתיות רגעית ובקבוק פלסטיק מרוקן, הצלחנו להדליק את אש הזיכרון. נשמתי לרווחה.

מסתובבים מסביב לכיכר ורואים כנסייה שזה עתה יצאו ממנה מתפללים לרגל חגם. ואני חושבת, אולי חלקם הכירו את המשפחה של סבא, ואולי לא... ותוהה האם סבא הכיר את הכנסייה, ומה עשה כשעבר לידה... האם היו לו חברים שהלכו אליה. לאחר מכן התיישבנו בבית קפה מודרני ויפה ובו תמונות היסטוריות של העיר, וממש ניתן היה לראות כיצד חיו כאן פעם, בתקופה שסבא משה היה ילד, ואולי לפני, וזה מרגיש לי פתאום כל כך קרוב ועצוב.

הליכה קצרה ומגיעים לנהר. "כאן סבא למד לשחות כשהיה ילד" אמא מספרת, ואני מדמינת את תכול העיניים קופץ עם חבריו למים ברגע של שובבות.

במרחק נסיעה קצרה מגיעים לרחוב POCZTOWA 1. הבית של סבא. ואני נוגעת

בקירותיו ומדמינת אותו שם, משחק עם האחים שלו, צופה בחלון שאני מביטה בו גם, ואני רוצה להיכנס לבית, ואיני יכולה. משפחה פולנית גרה בו, ואין אפשרות להיכנס. התרגשות מהולה בכעס ועצב. ובעיקר געגוע....

סבי משה באומגרטן יליד מזריץ נולד ביוני 1919.

סבא נפטר ב-25 ביולי 2009, עם פטירתו הותיר את סבתי חיה שנפטרה בשנת 2016, שלושה ילדים עשרה נכדים ושני נינים.

סבא עלה לארץ עם אחיו מאיר. מלבדם, כל המשפחה נרצחה יחד עם קהילת יהודי מזריץ.

על קברו נכתב "לזכר משפחתו שנרצחה בשואה".

סבי סיפר על מזריץ, על החברים, על בית הספר תרבות, ועל תנועת הנוער השומר הצעיר,

למעשה, אני חושב שמכל הסיפורים והאירועים שחווה בתקופת השואה, : מסעם מזרחה, בחזרה הביתה למזריץ בסוף המלחמה ומשם עם ארגון הבריחה, ההעפלה וקפריסין, ועד ההגעה לארץ, תיאור העיר מזריץ, האנשים וההווה היו התיאורים הרבים ביותר שסיפר.

כנער ובשנים האחרונות, באתי עם אימי לכנס ולאזכרה השנתית של עמותת מזריץ. וגם דרגתי לקבל ולשמור את הביולטין.

אני אחי ואחיותי ובני המשפחה הנוספים לקחנו חלק במסעות לפולין במסגרת תנועת נוער ובתי ספר ואף שוב במשלחת עדים במדים של צהל.

במסעות אלו לא הגענו למזריץ, עם ההגעה לטרבלינקה, דאגנו להצטלם ליד האבן עליה

(בשנת 1997 יצאתי למסע לפולין, כחלק ממשלחת בית ספרית. אמא הסבירה לי היכן אבן הזיכרון לקהילת מזריץ' במחנה טרבלינקה. חיקיתי כל המסע להגיע לשם ולהניח אבן לזכר משפחתו של סבא משה. לאחר הטקס המחנה כבר החשיך. כל התלמידים עלו לאוטובוסים. היה קור מקפיא. לא הסכמתי לצאת מהמחנה עד שאמצא את האבן. שלושה אוטובוסים עמדו וחיכו לי, ובגלל החושך לא הצלחתי למצוא את האבן... המאבטח הלך איתי אבן אבן עם פנס, אך לא מצאנו... בסוף הנחתי את הנר ליד אבן של קהילה אחרת. זו הייתה תחושה קשה של החמצה ואכזבה שליוותה אותי כל המסע ולאחריו.)

יצאנו ממזריץ'.

תחושת הקלה.

הודעתי לכולם שאנחנו נוסעים מפה היישר לטרבלינקה, על אף שזה לא היה בתכנון. הרגשתי שאני חייבת למלא את חובי מהמשלחת, ולהדליק נר זיכרון לזכר הקהילה שנספתה.

הגענו. במקום הוצג מיזם של פולנים ובו סרט לבן וארוך מאוד שהוביל לאנדרטה. על הסרט היו רשומים נספים שנספו בטרבלינקה. ואני, בדרכי אל האבן, עוברת ובודקת כל שם, ומחפשת, אולי במקרה עיני יצודו את השם באומגרטן... ולשוא... הגענו אל האבן, שוב דמעות בעיני. הפעם אמלא את חובי. מדליקה את נר הזיכרון השני שהבאתי, ושוב מתפללת בלבי מלא הגעגוע, לזכרו של סבא, משפחתו וכל קהילתו.

מודה על עצם היותי פה, עם משפחתי האהובה, ומודה על כל הטוב שבחיי. הגענו לתקומה!

סבא משה היקר, אזכור אותך ואת סיפור חייך וחיי משפחתך לנצח!

נכדתך הבכורה שמתגעגעת אליך מאוד, נעה

סיירנו, השווינו תמונות ישנות, הדלקנו נר ליד הפסל המיוחד ובהמשך הלכנו לביתו של סבי ברחוב poczłowa ולנהר, בו סבי סיפר שלמד לשחות, לפתע הסיפורים קיבלו צורה וצבע ומציאות, כשחזרנו רצינו כולנו ללכת לסבא ולהראות לספר ולשתף, אך סבא כמובן כבר איננו.

אני גאה ומעריך מאד את פעילות אנשי קהילת מזריץ בארץ ומקווה להמשיך ולקחת חלק כדי להמשיך במפעל חשוב זה

עמר שגב

מתנוסס שם העיר ועם החזרה דאגנו להגיע לסבא ולהראות לו את התמונה. לספר ולשתף.

אימי, שלומית שגב, היא מדריכת מסעות לפולין, אשר עוסקת בחקר השואה ובהיסטוריה של העם היהודי, במסעותיה הגיעה למזריץ, בכל מסע דואגת אימי לספר את סיפור קהילת מזריץ, עברה המפואר והשמדה, כמו גם את החיבור בין יוצאי העיר אשר עלו ארצה ודור ההמשך.

השנה, לציון 100 שנה להולדתו של סבי, החליטו הורי לקחת אותנו, ארבעת ילדיהם בגילאים 33-41 למסע שורשים בפולין ששיאו הגעה למזריץ.

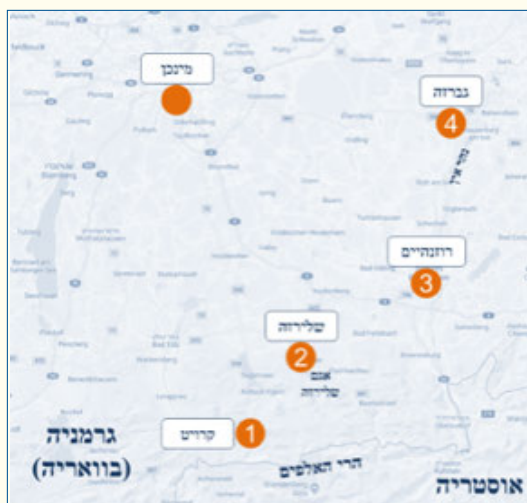
טיול מיוחד שמשלב זכרון, שמחה ועצב התרגשות רבה וחיבור משפחתי. כך יצאנו בתחילת חודש מאי, עזבנו את בני ובנות זוגנו וילדינו, את מקומות העבודה וכל המחויבויות ויצאנו למסע מיוחד זה. כולנו היינו בפולין אך הפעם עם אימי המסבירה ומספרת זה היה מסע אחר.

כולנו חיכינו להגיע למזריץ ובבוקר לאחר נסיעה מורשה הגענו לעיר.

עצירה קטנה בין מזריץ' לתל אביב

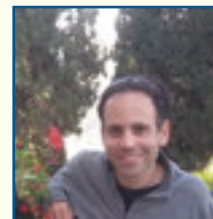
ומכריהם נספו, קהילותיהם נחרבו, וכי ברוב המקרים לא יתאפשר להם לחזור לבתייהם שנתפסו על ידי הפולנים. האווירה האנטישמית ששררה בפולין לאחר המלחמה הגיעה לשיאה ביולי 1946 בפוגרום שהתרחש בעיירה קיילצה. הגורמים הללו הביאו את בני משפחת טננבוים להצטרף לגל של יהודים רבים שעזבו את פולין בקיץ ובסתיו של אותה השנה.

יהודים רבים התיישבו באותה עת באזור הכיבוש האמריקני בגרמניה. האמריקנים לא הגבילו כניסת יהודים אל השטחים שבפיקוחם, דאגו לרווחתם ואף שיכנו אותם במחנות עקורים שיועדו ליהודים

בלבד. היהודים שוכנו במתחמים ששימשו קודם לכן כבסיסים צבאיים, בתי ספר, בתי חולים ועוד. במחנות אלו, קיבלו היהודים מגורים וקצבאות של מזון ולבוש מטעם האו"ם וארגונים יהודיים דוגמת הג'וינט והסוכנות היהודית. כל מחנה פעל בתקופה משלו: נפתחו מחנות חדשים, מחנות ארעיים נסגרו, ומחנות קטנים מוזגו אל מחנות גדולים יותר. מנקודת מבטם של

משפחת טננבוים ממזריץ' במחנות העקורים בגרמניה מאת עמיר לבנת

עם תום מלחמת העולם השנייה, יצאו ממחבואם ביער שלושה אחים ממזריץ', שורדים יחידים ממשפחתם: שולק'ה טננבוים - סבא שלי - יחד עם שני אחיו משה ויענקל. חודשים אחדים לאחר מכן עברו להתגורר בעיר שצ'צ'ין, שם נשא שולק'ה לאשה את חיה פרטמן - סבתא שלי, שמגיעה מאזור פרצ'ב, כ-45 ק"מ דרומית למזריץ'. בעת שנישאו, היתה חיה בת 20 ושולק'ה בן 26 לערך. זמן קצר לאחר מכן, ביולי 1946, עזבו ארבעת בני משפחת טננבוים את פולין כשפניהם לאזור הכיבוש האמריקני בגרמניה.

חיה ושולק'ה טננבוים

קורות בני משפחת טננבוים ממזריץ' בשנים הבאות הוא אחד מבין סיפורים רבים של יהודים ממזריץ', ומפולין בכלל, במחנות העקורים בגרמניה. עם תום המלחמה, הבינו בהדרגה ניצולי השואה בפולין כי רבים מבני משפחתם

119. TENENBAUM MOSES	1922	WIEDZNEO
120. TENENBAUM JANKIEL	1927	4"
121. TENENBAUM SALEX	1920	
122. TENENBAUM CHAJA	1926	PAROZER

בני משפחת טננבוים מתוך רשימת שמות ממחנה 25 Bad Kreuth, ביולי 1946

SA-Gruppenschule בשלירזה
(מקור: after-the-shoah.org)

בני המשפחה, כמו שאר 147 דיירי המחנה, שהו בו עד לסגירתו בספטמבר 1946. לאחר סגירתו, הוסיף המקום לשמש כאתר נופש, ובשנות ה-70 הוסב למרכז כנסים. בשנת 1993 נהרס מבנה בית ההארכה הישן, ובמקומו נבנה בניין ששימש למגורי צוות המרכז. החל משנת 2016 המקום סגור, ייעודו הבא טרם נקבע וייתכן כי יחזור לשמש כבית הארכה.

לאחר סגירת מחנה קרויט, הועברו כל דייריו, יחד עם דיירים ממחנות נוספים, אל מחנה גדול יותר שנפתח זה עתה בעיירה שלירזה (Schliersee), השוכנת לחוף אגם בעל אותו השם, כ-18 ק"מ צפונית מזרחית לקרויט. העקורים, כ-440 במספר, שוכנו במבנה ששימש קודם לכן כבסיס הדרכה ומפקדה של פלוגות האס-אה (SA-Gruppenschule), פלוגות הסער הגרמניות.

העקורים, פירוש הדבר היה מעבר ממחנה אחד לאחר, וכך היה גם עבור בני משפחת טננבוים.

תחנתם הראשונה של שולק'ה, חיה, משה ויענקל טננבוים על אדמת גרמניה היתה מחנה קטן שהוקם באתר הנופש באד

בית ההארכה Raineralpe בשנות ה-30
(מקור: after-the-shoah.org)

קר׳יט (Bad Kreuth), אליו הגיעו ב-2 ביולי 1946. המחנה שכן בבית הארכה בשם ר׳ינר׳אלפ (Raineralpe), מעט דרומית לעיירה קרויט, למרגלות הרי האלפים ובסמוך לגבולה הדרומי של גרמניה עם אוסטריה.

UNRRA HEADQUARTERS ROSENHEIM							
AREA TEAM 1009							
Jewish Center Schiller							
Phone 040 523							
Children Center Rosenheim							
No.	Name	Natl.	Sex	Age	DP Identity Card No.	DP Card	Remarks
1.	Perman	Benjamin	M	10	202409	-	Hand
2.	Perman	Israel	M	17	202472	-	Hand
3.	Perman	Mira	F	19	202471	-	Hand
4.	Perman	Gitta	M	20	202470	-	Hand
5.	Tenenbaum	Salah	Pol. M	20	050046	-	Hand
6.	Tenenbaum	Chaja	Pol. F	21	050046	-	Hand
7.	Tenenbaum	Michael	Pol. M	20	050046	-	Hand
8.	Tenenbaum	Anna	Pol. F	24	050046	-	Hand
9.	Tenenbaum	Anna	Pol. F	24	050046	-	Hand

רוזנהיים (Rosenheim) היתה ועודנה עיר גדולה יחסית לשאר היישובים בהם שהו עד אז בני המשפחה: בשנת 1946 התגוררו בעיר כ-28,000 איש. בספטמבר 1946 החל לפעול ברוזנהיים מחנה עקורים לילדים יהודים, אחדים מהם יפליגו בהמשך לארץ ישראל באונית המעפילים אקסודוס. מחנה הילדים נסגר באפריל 1947, ובמקומו נפתח מחנה עקורים כללי ליהודים, שנשא את השם "קדימה" (Camp Kadima). המחנה שכן בסמוך לדרך המובילה צפונה מן העיר, כ-3 ק"מ צפונית למרכז של רוזנהיים, במתחם ששימש קודם לכן כקסרקטין לחיילים בשם Pionerkaserne. במחנה היו חמישה מבנים ("בלוקים") סביב חצר מרכזית, משפחות טננבוים ופרטמן שוכנו בבלוק IV.

המחנה שכן ככל הנראה באזור הגבעות מדרום לעיירה, לחופו המזרחי של אגם שלירזה.

בסתיו 1946 הגיעו אל מחנה שלירזה גם בני משפחתה של חיה: הוריה בן ציון וגיטל פרטמן, ואחיה הצעירים אלקה וישראל. בני משפחות טננבוים ופרטמן שהו במחנה שלירזה כ-8 חודשים. ב-29 באפריל 1947 עברו בני המשפחה, יחד עם יהודים נוספים משלירזה, אל מחנה חדש שנפתח כ-30 ק"מ צפונית מזרחית לו, בעיר הסמוכה רוזנהיים. מחנה שלירזה היה אז בשלבי סגירה, ונסגר סופית באוגוסט באותה השנה.

נראה כי מבנה בית הספר בו שכן המחנה נהרס בשנים הבאות ואינו קיים עוד, אולם גם כיום, למעלה מ-70 שנים לאחר מכן, מכנים תושבי המקום את האזור בשם "SA-Gruppenschule".

המחנה... בתקופה זו היו לי אופנים, והייתי רוכב לעיתים קרובות אל המחנה הזה כדי לפגוש ולדבר עם מספר חברים ולעזור להם ללמוד אנגלית, למרות שהוריי אסרו זאת.

זכרונות רנדל וואלץ

(תרגום מתוך אתר dpcamps.org/rosenheim)

השוהים במחנות העקורים קיבלו קצבאות של מזון ומצרכים מטעם ארגוני הג'וינט, הצלב האדום ואונרר"א. אפשרויות התעסוקה במחנות לא היו רבות, וכללו בעיקר עבודות בתוך ועבור המחנה עצמו: חלוקת מזון, שיפוץ המחנה, וכן עבודות בתחומי הבריאות, החינוך וכדומה. עבור עבודות אלו, לא ניתן בדרך כלל שכר, אלא תוספת של קצבאות. בדומה לרוב היהודים במחנות העקורים, נותרו גם בני משפחת טננבוים ופרטמן ללא תעסוקה קבועה.

במציאות זו, קשרו שולק'ה טננבוים ואחיו קשרי מסחר ענפים עם התושבים הגרמנים בסביבתם. בתקופה זו שרר מחסור במצרכי מזון בסיסיים ובביגוד, וכך נוצר בגרמניה כולה מסחר ענף ונפוץ בשוק השחור. לכסף לא היה ערך רב באותה עת, כך שעיקר הפעילות התבססה על סחר חליפין. לדוגמא, הקצבאות שניתנו לעקורים כללו קופסאות שימורים, סיגריות ושוקולד, אותם יכלו להחליף תמורת בשר טרי או לחם, שהיו נפוצים יותר אצל הגרמנים תושבי הסביבה.

יוצא אתה לרחוב המחנה, ומוצא את עצמך בתוך "שוק". יהודים זקנים וצעירים עוסקים במסחר. ואין מפלט מפני המסחר. תחילה עוסקין בחליפין, ואחר-כך בוואלוטה [מטבע זר]. זה מביא מרחוק, וזה מקרוב. במחנה האחד משוטטים הספסרים בפינות שונות

מחנה "קדימה" ברוזנהיים
(מקור: after-the-shoah.org)

בחודשים הראשונים לאחר פתיחתו, גדלה אוכלוסיית מחנה "קדימה" בהתמדה, ועד תחילת ינואר 1948 הגיעה לכ-1,000 איש בקירוב. בשל גודלו, התקיימו במחנה זה חיי קהילה עשירים יותר ביחס למחנות קרויט ושלירזה, בהם שהו בני המשפחה קודם לכן. במחנה פעלו גן ילדים, בית ילדים של תנועת המזרחי, בית ספר יסודי, וכן התקיימו בו קורסים מקצועיים. בנוסף, פעלו במחנה בית כנסת ומרכז תרבות. במחנה הוקמו גם שתי קבוצות כדורגל: מכבי והפועל רוזנהיים, אשר ייצגו את יהודי המחנה בליגת מחנות העקורים של אזור הכיבוש האמריקני.

ברוזנהיים שכן מחנה עקורים גדול במרחק כמה מטרים מחצר ביתנו, מעבר לשדה תפוחי אדמה... בין זכרונותי הרבים מרוזנהיים, אני זוכר בבירור שהייתי רואה בכל יום אנשים רבים ממוצא פולני שהתגוררו במחנה זה והיו מטיילים ונחים בפארק השכונתי ששכן מול ביתנו. יצרתי קשר עם רבים מהם. טבועים בזכרוני גם מראות של מאות מבין העקורים שוחים ורוחצים במים הבוציים שמילאו מכתשים שנוצרו כתוצאה מהפצצות באזור

ב-14 במאי 1948, היו בני המשפחה שותפים לשמחה הגדולה בעקבות הקמת מדינת ישראל, כמו גם לחשש הגדול לגורל המדינה הצעירה שנאבקה על חייה מול צבאות מדינות ערב. לאחר הקמת מדינת ישראל, התגבר משמעותית זרם העוזבים את מחנות העקורים. המקומות העיקריים אליהם עברו העקורים היו ישראל, ארצות הברית, קנדה או אוסטרליה. האחים משה ויענקל טננבוים, כמו גם בני משפחת פרטמן, בחרו לעלות לארץ ישראל. שולק'ה, חיה ובנם אברהם היו האחרונים מבין בני משפחתם שנותרו על אדמת גרמניה.

במרץ 1949 סגר מחנה "קדימה" ברוזנהיים את שעריו, וכ-800 תושביו הנותרים הועברו אל מחנות אחרים בסביבה. במקום בו שכן מחנה "קדימה" מצוי כיום מבנה המשטרה הפדרלית (Bundespelizei), ברחוב Burgfriedstrasse מספר 34.

מתחם המשטרה הפדרלית ברוזנהיים, 2018 (מקור: ovb-online.de)

ובסתר, ואילו במחנה השני הם מתגלים לאור היום ובפרהסיה. אמנם לפי החוק כל מסחר אסור, אבל מן השמים ריחמו. האספקה הניתנת איננה מספיקה, או שאיננה מותאמת למדי. מקבלים אולי יותר מדי קפה ופחות מדי סוכר, יותר מדי שימורים ופחות מדי ירקות. הבגד איננו כפי מידת הגוף, והנעליים ארוכות מדי. הרי שצריך להסתדר, להחליף, להשיג את הדרוש. כאן - כר נרחב לקומבינציה. וזו ראשיתו של הסולם אשר שלביו המרובים מוליכים הרחק-הרחק, אל מרחבי הספקולציה השחורה...

חיים אבני, עם יהודים במחנות העקורים: רשמי שליחות, 1945-1947, הוצאת חברים, 1981, עמ' 57-58

בעת שעברו למחנה "קדימה", היתה חיה בשלבי הריון ממתקדמים. בנם הבכור של שולק'ה ושלה נולד כחודשיים לאחר הגעתם למחנה, ב-28 ביוני 1947, ונקרא בשם אברהם יצחק, על שם אביו של שולק'ה שנספה בטרבלינקה. באותה תקופה, נולדו ילדים רבים באירופה כולה, במסגרת אחד מאירועי ה-"Baby Boom" המתועדים הראשונים. מספר הלידות היה גבוה במיוחד בקרב היהודים במחנות העקורים בגרמניה. בגיל 21, הפכה חיה לאמא, שולק'ה היה אז בן 27.

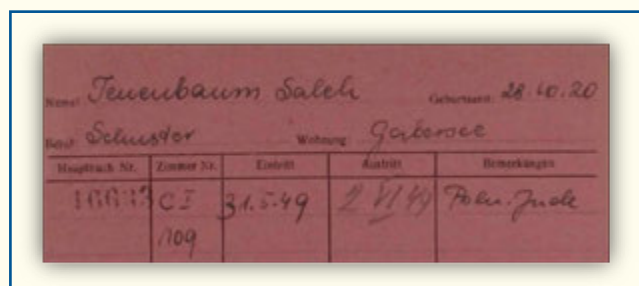
No	Name and	Vorname	Identification Card No	Birth date
4/	Fertman	Benjamin	565469	1887
5/	Fertman	Elke	565471	1928
6/	Fertman	Gitta	565470	1888
	Fertman	Israel	565472	1930
1/	Tenenbaum	Isak	565459	28.10.1920
2/	Tenenbaum	Jankel	050024	15.5.1917
3/	Tenenbaum	Moses	050010	20.5.1922
4/	Tenenbaum	Chaja	050046	15.3.1926
5/	Tenenbaum	Abram	091200	28.6.1947

בני משפחת טננבוים ופרטמן ברשימת שמות ממחנה "קדימה" ברוזנהיים, 31 באוקטובר 1947

מבנים אדמיניסטרטיבים בני שתי קומות - X, Y ו-Z - אשר אכלסו מספר קטן של משפחות שנותרו בשלמותן בדירות קטנות בנות שלושה חדרים שהיו מרוהטות בקושי. משפחה אחת בכל חדר, ומטבח משותף בו יכלו המשפחות לאכול אם לא רצו להצטרף לאחרים בחדר האוכל המשותף.

Hiding Places, Diane: תרגום מתוך:
Wyshogrod, SUNY Press, 2012, p.232

זמן קצר לאחר הגעתם למחנה גברזה, אושפז שולק'ה בבית חולים: לראשונה אושפז ב-29 באפריל ושוחרר ב-12 במאי, וזמן קצר לאחר מכן הוחזר לבית החולים ב-31 במאי, ושוחרר שוב ב-2 ביוני 1949. בשתי הפעמים, לא הצליחו הרופאים לקבוע את הגורם למחלתו. בית החולים בו אושפז שולק'ה שכן ברובע Schwabing בצפון העיר מינכן. המקום משמש גם כיום כבית חולים בשם Klinikum Schwabing.

רישום שהייה בבית חולים Schwabing עבור שולק'ה טננבוים

שולק'ה, חיה ובנם אברהם הועברו אל מחנה עקורים ששכן כ-25 ק"מ צפונית לרוזנהיים, בכפר גברזה. בשנות המלחמה ואחריה היה גברזה כפר קטן שעל גדות הנהר אין, כשהעיר ווסרבורג (Wasserburg am Inn) שוכנת מולו מעברו השני של הנהר. כיום מהווה גברזה רובע של העיר ווסרבורג.

הכפר גברזה בשנות ה-40
(מקור: after-the-shoah.org)

מחנה העקורים בגברזה שכן במבנה ששימש קודם לכן כבית חולים לחולי נפש. בסוף שנות ה-30 פעלה גם בבית חולים זה תכנית אוטנזיה (euthanasia), או תכנית T4, במהלכה המיתו הגרמנים חולי נפש ואנשים נוספים שהוגדרו כ"לא כשירים". בסוף מאי 1946 הוסב בית החולים למחנה עקורים. בתקופה בה הגיעו בני משפחת טננבוים למחנה זה, עמדה אוכלוסייתו על כ-1,300 איש.

המחנה כלל מבנים בשורות משני צידיה של דרך צרה, אשר סומנו בדרך פשוטה ולא יצירתית באותיות A, B, C וכן הלאה. מעונות אלה, בעלי חדרי האוכל המשותפים, איכלסו ערבובייה אנושית שהושלכה לכאן מכל רחבי אירופה... בסוף שורת המעונות היו שלושה

אחד ממבני בית החולים kbo-Inn-Salzach-Klinikum בגברזה (מקור: Google Maps, 2019)

מחנה גברזה הלך והתרוקן מיושביו, וסגר את שעריו ביוני 1950. במקום בו שכן מחנה העקורים פועל כיום בית חולים פסיכיאטרי מחוזי בשם kbo-Inn-Salzach-Klinikum. עוד קודם לכן, ב-25 בינואר 1950, עזבו שולק'ה וחי'ה טננבוים, יחד עם בנם אברהם, את מחנה גברזה. כשלוש שנים וחצי לאחר הגעתם, היו עתה בני משפחת טננבוים בדרכם אל התחנה הבאה בחייהם: ארץ ישראל.

כל המסמכים המוצגים מקורם בארכיון ארולסן (Arolsen Archives)

לקריאה נוספת:

•בין זיכרון לתקווה - ניצולי השואה בגרמניה הכבושה, זאב מנקוביץ, יד ושם, 2007

•הרפטריאנטים במחנות העקורים -1946-1947, נעמה סרי-לוי, ילקוט מורשת 97, 2016, עמ' 39-75

•אתר after-the-shoah.org

הסוכנות היהודית לארץ ישראל JEWISH AGENCY FOR PALESTINE HEAD OFFICE, U. S. ZONE GERMANY MUNICH, Muehl-Turmstrasse 11 Telephone: 4.24.25, 40.12.13									
Transport to Israel from 25 January 1950									
No.	Name	First Name	Ident. Card	Date of Birth	Sex	Camp	S	S	DM
47.	Tenenbaum	Salak	725354	28.10.20	M	Gaberssee	3	9	
48.	Tenenbaum	Chaja	725393	15.3.26	F	"	3	9	
49.	Tenenbaum	Abraham	725392	28.6.47	F	"	3	9	
50.	Kliger	Afraim	601661	15.7.40	M	"	3	9	
							150.	450.	

משפחת טננבוים ברשימת נוסעים לישראל מתאריך 25 בינואר 1950

ביקור של חברי העמותה ביסוד המעלה

לבנות את קיבוץ נגבה בדרום השומם, נלחמה במלחמת השחרור מול המצרים, שגדלתי על גאווה החלוציות והציונות, על הגבורה והתעוזה, היה זה שוק והפתעה גמורה עבורי לגלות פרק זה בחיי מדינתי, עליו לא ידעתי כלל... ובתוך כך - גאתה בי הגאווה כפליים בידיעה שהיו אלה יהודים אמיצים ועזי נפש ממזריץ'.

בתחילת דרכם - התנפץ חלומם אל מול קשיי היום יום, העבודה הקשה שלא היו מורגלים בה, הפורעים שבזזו ופגעו בסוכות הגומא ובתי הבוץ בהם גרו בראשית הדרך, המלריה שהפילה חללים רבים... למרות הכל סרבו לנטוש את האדמה, התעקשו והצליחו.

ב-1887 פרש הברון רוטשילד את חסותו על המושבה והוקמו מבני הקבע הראשונים. רק ב-1911 השתקעה במקום רופאה שהחלה במיגור המלריה הנוראה שהרגה בהם ללא רחם. לא היה בית בו לא היכה המוות.

וכך מתאר תייר שביקר במקום ב-1912: "בכפר קטן זה יש 12 אלמנות שכמעט כל בעליהן מתו בקדחת. אין בית אשר אין שם מת.

כמה גבורה נצרכת לשרידים היחידים היושבים במושבה שלא יעזבו ולא ינטשו למרות הכל!

אולם די היה לי להעיף עין על המושבה כולה כדי להבין גבורה זו מהיכן היא באה - יסוד טובע באילנות ממש. ברחוב הישר והנאה יש 2 שורות של עצי תות, וכך הולך ונמשך הרחוב עד לחופה של החולה ועם כל קטנותה היא הנחמדה שבמושבות הגליל העליון".

הם המשיכו להתמודד בקשיים הרבים בזמן מלחמת העולם הראשונה, במכת הארבה שנחתה על הארץ ב-1915, אחרי המלחמה, כשעזבו הבריטים נוצר במקום "שטח הפקר" שבעקבותיו סבלו ממקרי

כפי שפרסמנו בביולטין הקודם, בשנה זו מציינת המושבה יסוד המעלה 125 שנים ליסודה. את המושבה הקימה "חברת נחלת שדה וחרם" שהוקמה בידי 24 יהודים ממזריטש ובריסק.

לאור בקשת חברי רבים וביקור מקדים של חלק מחברי ועד העמותה (לאה ויעקב ומשפחותיהם) קבענו ביקור מאורגן של כל המעוניינים בימים בין יום השואה ליום העצמאות.

את הביקור הדריך אריק לובובסקי, בן יסוד המעלה, מדריך ותיק וידען גדול על המושבה.

בביקור השתתפו כ-25 משתתפים מעט מהחוויות אנו מביאים כאן, כולל תמונות.

דינה גבאי

לסייר כיום בחברת צאצאי מזריץ', ביסוד המעלה - חוויה מרגשת ומלאת גאווה. כבר בכניסה לשוב הפורח, השלו והנעים, עם בתים יפים מוקפים בגינות פורחות - אתה מתעטף באווירה פסטורלית החודרת לנשמה.

להאמין שלפני כ-150 שנים בערך, היו פה רק ביצות ויתושים וחוף שומם, אך מפתה, על שפת אגם החולה ובכל הארץ היו אולי כ-10,000 יהודים,

קשה עוד יותר להבין, איך ב-1883 מתארגנת קבוצה של 24 יהודים דתיים, עטורי זקנים, לבושים בחליפות שחורות, חבושי כיפות וכובעים על ראשם, ממזריץ' ובריסק ומחליטים לעלות לארץ ולהתיישב במקום המבודד והקשה הזה....

הם היו אנשי העליה הראשונה וזו הייתה המושבה השניה שקמה בגליל העליון אחרי ראש פנה.

אפילו עבורי - כבת לאמא חלוצה ממזריצ'אית, שעלתה ב-1939 בעליה בלתי ליגאלית,

ואכן, בטיול ליסוד המעלה חשנו את גלגלי ההסטוריה והפעם היא "דיברה" אלינו ועלינו. היתה זו ההיסטוריה שלנו, של הורינו, של משפחותינו, של חבריהם ושל שכניהם.

חשנו את דופק ליבה של העיירה מזריטש שבניה, בוני יסוד המעלה, עמדו בכל הקשיים והקימו ישוב לתפארה ששומר על פנים צנועות ונעימות גם כיום.

בעודי מהלכת ברחובות המושבה בין הבתים הישנים שנשמרו ושומרו, בבית הקברות המצוי בצל עצים עתיקים, באחוזת דוברובין שהיא מוזיאון לזכר המייסדים היתה בי תחושה של גאווה וגעגוע כאילו מהלכת אני באותה עיירה בפולין, ערש ילדותם של הורי, בעקבות משפחתי שלא זכיתי להכיר.

שוד של השכנים... במאורעות תרפ"ט ברחו אל קיבוץ איילת- השחר, ועל המושבה הריקה פשטו הבדואים וערכו שוד גדול. במלחמת השחרור - הפגזות הסורים. ב-1951 יובשה החולה ונוספו למקום שטחי חקלאות שהביאו קצת רווחה לתושבים. עד היום גרות במושבה משפחות בנות הדור הרביעי והחמישי למייסדים. בצידי הרחובות, בשער הכניסה לבתים - ניצבים שלטים בהם מצוין שם המשפחה המייסדת שגרה במקום ותולדותיה. המדריך שלנו - אריק, בן המקום, הוסיף סיפורים אישיים נוגעים ללב, על אופיים ומנהגיהם של המייסדים. היו אפילו כמה סיפורים רומנטיים מרגשים...

ב-1982 שוחזרה "אחוזת דוברובין" שהייתה ל"ספינת הדגל של השחזור בארץ", היה מרגש לקרוא את שמותיהם ולראות את תמונתם של אותם מזריצ'אים ראשונים, וצורת חייהם באותם ימים.

"קינחנו" בבית הקברות הישן. כל הקברים בחלקת המייסדים, צנועים למדי וצורתם מעידה על הדלות הגדולה שהייתה נחלת חלקם של המתיישבים הראשונים.

קברי הילדים הרכים שנפחו נפשם בקשיים, במחלות ובתלאות של שנות ההתיישבות הראשונות, חלק גדול מקברים אלה אינו נושא אפילו את שם הנפטר ורבות העצמות של הגופות, שלא ידעו על קיומם בכלל, התגלו רק מאוחר יותר באקראי, מגודרים ללא כל פרט מזהה.

פרק יקר וחשוב שרבים אינם מכירים בתולדות ההיסטוריה של ארצנו!

רותי מאור

אנחנו אוהבים לטייל, לחוות, לראות נופים, לחוש את ההסטוריה ולדמיין את האנשים שהיו חלק ממנה.

חיפוש אחרי הנמל

ילדי מאשה (לבית רוטנברג) ויוסף גרינברג

הוותיקן של הורינו עם בני משפחה וחברים קרובים שליוו אותנו בכל ילדותנו עד מותם.

מימין: שמחה אלתרמן, יצחק ומינה הייבלום, נפתלי ורחל (יושבת) זטורסקי, מאשה ויוסף

מארגנים את החומרים וכאמור, מחפשים בכל מקור אפשרי. על פי עדויות מפקד הספינה פטר א' והגדעוני (האלחוטן) המלווה שלו - באתר הפל"ם - הספינה הפליגה ב-12.9.45 בשעה 2 לפנות בוקר, מחוף קרוב לנמל העתיק של טרנטו כשעליה 171 מעפילים. הגיעה ב-19.9.45 לחוף שפיים כשמדורה מסמנת לה את מקום הנחיתה. הספינה והעולים לא נתפסו. אמא סיפרה שחברתה הקרובה חשה ברע והובלה באלונקה. כיון שפחדה לאבד אותה, הצטרפה לנושאי האלונקה וככה נשארו יחד...

בספטמבר 2020 ימלאו 75 שנה לעלייתם לארץ של הורינו - יוסף ומאשה (לבית רוטנברג) גרינברג.

לפני מספר ימים אבא היה צריך לחגוג את יום הולדת ה-100 שלו (15.8.1919).

החלטנו "לחגוג" את יום ההולדת העגול במסגרת טיול לדרום איטליה בחיפוש אחר הנמל ממנו הם הפליגו יחד בספינת מעפילים בעליה בלתי ליגלית.

בביולטין 55 סיפרנו קצת על העלייה שלהם, במלאת 70 שנה לתום המלחמה. כמו רוב הדור השני - שאלנו, אך לא שאלנו מספיק. ולא היו לנו את הפרטים המלאים וכידוע, כבר אין את מי לשאול....

איך עזבו את מזריץ בתחילת 1945? איך התנהלו והתקדמו משם דרך רומניה לאיטליה? חורף. שלג. מחנה עקורים. איך נמלטים מהבריטים? איך הגיעו לספינה? איך היתה הדרך בספינה? מה אכלו? ממה חיזו? מי עזר?

הרבה שאלות ואין מי ששייב ממקור ראשון. חלק מהתשובות נמצאו באתר הפל"ם, מוזיאון הפלמ"ח, סרט שביימה יעל קציר על מחנות העקורים "אור בקצה המגף", התערוכה "מכתב תשובה לרב חובל איטלקי" שהתקיימה במוזיאון ארץ ישראל, ארכיונים שונים והרבה אינטרנט.

ידענו מאמא את הפרטים הבאים - **שם הספינה - פטר א. מחנה העקורים היה ליד העיר בארי בדרום מזרח איטליה, "יצאנו" מסנטה מאריה, הגענו לחוף שפיים ומיד פיזרו אותנו כדי שהבריטים לא יגלו אותנו. לאה סיטין, אימה של הזמרת נורית גלרון הופיעה בפנינו במחנה.**

יש ברשותנו מכתב שאמא כתבה במאי 1945 מרומא לבן דודה בארץ בבקשת עזרה להשגת סרטיפיקטים ותמונה ליד

המסלול של פטר א מאיטליה לארץ.

מפרט טכני

שמות קודמים	Pietro, שם נוסף - Alberta
שם צופן	פטר החמישי.
שנת בניה	1945
סוג כלי השיט	ספינת מטען בעלת תורן אחד עשויה עץ, שתי קבינות משני צידי הסיפון, צבועה ירוק לבן, מספר 2921 על הדופן.
תחומה	אורך 29.5 מ', שוקע 2.70 מ', גובה מעל המים 2.0 מ', מחסן באורך 12 מ'.
הבעה	כ- 170 טון.
מחירות	מנוע פיאט איטלקי 150 כ"ס, 300 סיבובים לדקה.
	8 קשרים.

רכש והכנה

הרכוש	אגריקו לוי רכש את הספינה מבעלת, יהודי איטלקי בשם אריאל, שאחד את המפעל הביני.
מקום הרכישה	לבנון, בריצ'ה האיטלקית בין לה-ספניה לצונאה.
נתיב שיים למלך ההכנה	הספינה הגיעה במקום רכישתה.
גילוי בריטי בשלב זה	ייחזק וסוכנים בריטים בבארי ידעו על הפעילות.
צוות ההכנה	איטלקים במספנה של שוחתו של בעל הספינה.
ארגון הספינה להפעלה	אריאל, בעל הספינה, הכין מיטות ודודים. אספקה לספינה הגיעה על ידי 'החבורה' - חילים יהודים, ששיירתו בסביבה בריחית תובלה 468 הבריטית, תוך קשיים בהשגת הציוד והמזון.

צוות ומלווים

מפקד הספינה	אליעזר רוש - ערמון (דניאל) - פלי"ם.
מלווה נוסף	צבי כנאלסון (מירא) - פלי"ם.
גורמי	אברהם רייס (מורד).
רב חובל	איטלקי.
צוות	איטלקי.

העדרות מעפילי

נמל / אזור ההעלאה	ליד סורנטו, במזל העתיק שקרוב לרפ"ק, בחוף סנטה מרגריטה (Santa Margherita) ללא ידיעתם.
יחס השלטונות	171
מספר מעפילים	גורדזיה, דודר ונאסר העזרי. נערים 126 גברים.
חומא ושיח תנועה	מחנה דודר, ליד בארי.
מחנה המעפילים	המבור בשיירה לי - Chiatana, שם הכין אריאל בעל הספינה דייגים איטלקים שיעבירו בסירות את המעפילים לספינה.
ההעלאה	קודם נערך תרגיל ההעלאה בעזרת גורמים, מלווים ונאסר, אחד ביום ואחד בלילה. רכב של הבריגדה סיר באזור כדי להוריד מפי הגעת השלטונות. לאחר שנלמדו כל הפרטים, הובאו המעפילים בלילה במספרות לחוף, ובסירות של 30 איש העלו לספינה בשאחת.

ההפלגה

תאריך ההפלגה ושעה	12 בספטמבר 1945, 02:00.
נתיב ההפלגה	לאורך החוף האיטלקי, כורס, קוס, חוף שפיים.
אירועים בדרך	עם היציאה מהנמל התחוללה סערה. מול כורס התחוללה סערה חסומה, והספינה נגעה מול האי קוס ב-17 בספטמבר. שניים מהחוף פתחו לעברה באש משם שחשדו שהם מבריחים. על ק הרפה הספינה נענ נפגמה.

עימות עם הבריטים

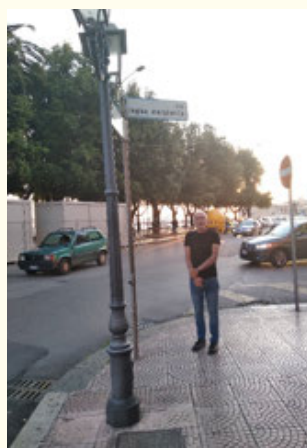
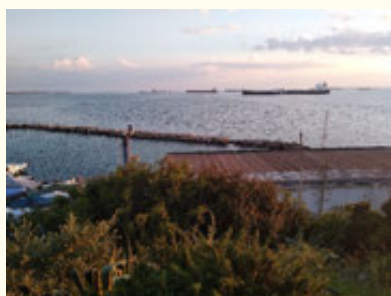
גילוי וליווי בריטי	לא היה.
הכנות לעימות והראות	לא היה.
העימות	לא היה.
ההודעה	נתקבלה הוראה להוריד את המעפילים בחוף שפיים, ארבעה ק"מ צפונית לסידינא על, ואם היתה הפרעה בריטית יש להגיע לחוף קיסריה. ב-19 בספטמבר הגיעה הספינה מול חוף שפיים. בחוף המתינו סירות, והמעפילים הורדו בסדר על-פי קבוצותיהם.

אליעזר ערמון מפקד הספינה היה מלא התפעלות מהמעפילים שרובם היו דוברי עברית, בוגרי תנועות נוער חלוציות, אידיאליסטיים וציונים. ההורדה הייתה מסודרת למופתית ומיד פוזרו כדי שלא ייתפסו על ידי הבריטים. הספינה עם מפקדה חזרה לאיטליה למסע נוסף הידוע בשם פטר ב'. באתר הפל"ים ניתן למצוא שמות מעפילים בספינות אלו אך הורינו לא נזכרים שם. בפטר ב - היה מיוחדנו גד פינקלשטיין ז"ל.

אברהם רייס הגדעוני מעיד כי הגיעו כצוות מכין בג'יפ צבאי לאחד המפרצים ליד נמל טרנטו ובעזרת סירת משוטים עלו על הספינה העוגנת במי המפרץ. זו הייתה ספינה ישנה אך במצב סביר ועד שהמעפילים יגיעו הכינו את מה שדרוש לקליטתם. הם לא נחשפו בפני המעפילים מחשש - במקרה של תפיסת הספינה על ידי הבריטים - שמישהו מהנוסעים יתפתה על ידי הבולשת הבריטית להצביע עליהם כאנשי המחותר המבוקשים על ידי הבריטים. ההפלגה עברה סביר, ליד האי קסוס פקדה אותם סערה חזקה שממנה סבלו בעיקר המעפילים שנאלצו לבלות רוב הזמן בבטן האניה בתנאים תברואתיים קשים עקב הצפיפות הגדולה

http://www.palyam.org/Hahapala/Teur_haflagot/hf_Peter_A.php

סימן שמתייחס לחוף סנטה מרגריטה.... ממשיכים לחפש. ואז מוצאים את רחוב סנטה מרגריטה הנשפך לים.... כמו חופי תל אביב שנקראים על שם הרחוב הנשפך אליהם - גם כאן. מתחת לקצה הרחוב - מעגן עם מים יחסית רדודים. משם יוצאות סירות קטנות אל הספינות הגדולות המחכות במרחק של עשרות מטרים משם - חוף סנטה מרגריטה! הגענו למקום ההפלגה!

שתי בעיות עיקריות היו לנו בחיפוש :
1. בסעיף של העלאת המעפילים ניתן לראות כי המחנה שכן ליד בארי ומשם הועברו המעפילים בשיירה ל מקום בשם צ'איטנה

2. בכל חיפוש שעשינו לא מצאנו מקום זה. הפתרון התגלה במהלך הביקור שלנו - יסופר בהמשך. בעיה נוספת שלא הצלחנו בהתחלה למצוא וזו היה עיקר מטרת החיפוש - היכן הנמל העתיק? מהו חוף סנטה מרגריטה המוזכרת באותו סעיף של העלאת המעפילים והיכן נמצא??? במהלך הטיול הקדשנו יום לחיפושים.

התברר לנו, עוד לפני היציאה שיש "שתי סנטה מריות..." אחת סנטה מריה די לוקא ממש בקצה העקב האיטלקי והאחרת - סנטה מריה איל בניו במרחק כ-100 ק"מ מטרנטו. על סמך המיפרט הנ"ל הבנו שאנחנו צריכים להגיע לסנטה מריה איל בניו. בעיירה קטנה זו ששוכנת ליד החוף ישנו מוזיאון קטן לתולדות העקורים שחיו שם. הוא פתוח מספר שעות בשבוע, כולל תצוגה מעניינת ומרגשת מאד. מדריכה איטלקיה מסבירה במהלך כשעה את התצוגה בהתנדבות. כשהסתכלנו על המפה של עיירה זו יחד איתה ראינו את השם שלא מצאנו עד כה - צ'איטנו זו אחת השכונות של העיירה. המדריכה הסבירה שלשם הובאו עקורים לזמן קצר ממחנות אחרים עד שפנו לצורך הפלגה. אז לא מצאנו אתונות - לא ראינו פרט בתמונות שמזכיר את הורינו אך מצאנו מלוכה - אבל הבנו שהם הגיעו לשם למספר ימים עד שנלקחו במשאיות לנמל בטרנטו.

נוסעים לנמל בטרנטו. מי יודע - אולי בדרך שבה הם נסעו במשאיות?

מגיעים לנמל ענק. מישו מפנה אותנו לאיזור העתיק ליש מבצר על הים. תחתיו ישנו מעגן קטן. בטוחים שהגענו למקום ממנו הפליגו אבל ממשיכים לחפש. אין שם

הרצאת המפגש - פרופ. חנה יבלונקה

להמשיך להיות, מה שתמיד היה לנו חשוב להיות, ילדים בסדר גמור". מתוך הטקסט על העטיפה של הספר

אנו מקדישים את המפגש השנתי להרצאתה של פרופ. חנה יבלונקה שכתבה לאחרונה את הספר "ילדים בסדר גמור" - ביוגרפיה דורית של ילדי הארץ 1948 - 1955

פרופ' חנה יבלונקה נולדה בתל אביב וגדלה בבאר שבע. תחומי עיסוקה כהיסטוריונת הם השואה והחברה הישראלית. בספר זה היא ממפה את סיפורם של בני דורה. דור תש"ט דור ראשון למדינה ושונה מדורות יהודיים קודמים.

כ-300,000 ילדים נולדו במדינת ישראל משנת הקמתה 1948 ועד 1955, השנה שבה נולדו בני השנתון האחרון שלחם במלחמת יום הכיפורים, המלחמה שחוללה שינוי גדול בתמונת חייהם ובחיי כולנו.

"נולדנו להורים בני הדורות המיתולוגיים, דור השואה ומלחמת העולם ודור תש"ח, כשאנו מגלמים יהודים מזן חדש לגמרי, כזה שבבסיס קיומו מאופיין בשיגרה, בנורמליות, ומעל לכול. בביטחון קיומי בסיסי."

היינו דור שלא הבין כלל מהי ההווה של מיעוט בחברת רוב.

היינו ילדים מתוקים, צרובי שמש הראשונים שנולדו לישראל העובדה ולא החלום. התבגרנו לתוך מדינה תחומה, קטנה ואינטימית, שגבולותיה ברורים והיא ליבת זהותנו ומרכז עולמנו.

כאן הלכנו לגן, לבית הספר, לתנועה, לחברה הסלונית, לצבא, שיחקנו בשונה, אהבנו, נישאנו, קראנו, שרנו וניגנו והלכנו לקולנוע. לוח השנה שלנו היה הלוח היהודי, אבל אנחנו היינו קודם כל ישראלים.

בבוא נערותנו, כשהגבולות הלכו וטושטשו ושגרת חיינו טולטלה בעוצמה הנוראה של ההתשה ומלחמת יום הכיפורים, לא מרדנו. מחאתנו בסך הכל ביקשה להשיב על כנו את השקט שהיה בימי החול והתום של ילדותנו, בגבולות בטוחים. כדי שנוכל

הקשה של הלחם / הילה טימור אשור

הקשה של הלחם הוא רומן רחב יריעה. סיפור המעשה שלו מתרחש בשני אזורים ובשתי תקופות השונים מאוד אלה מאלה: פולין של סף מלחמת העולם השנייה ורוסיה במהלכה של אותה מלחמה נוראה מכאן, וישראל של שנות השבעים והשמונים של המאה העשרים מכאן. הקשה של הלחם מסופר בשני קולות. בקולה של הניה ובקולה של הילה, נכדתה. הניה, אישה מרשימה, מפוכחת ובעלת חוש הומור מריר, מתארת תחילה את הווי משפחתה ואת החיים היהודיים התוססים בעיר הולדתה ערב המלחמה. לאחר מכן היא מגוללת את סיפור בריחתה לרוסיה עם אהובה ואת מאבקה כאישה צעירה וכאם בעולם קר וחסר רחמים עד חזרתה לבית הריק בפולין והעלייה לארץ ישראל. הילה, סובבת סביב סבתה, בביתה במעברה במרכז הארץ, נפשה קשורה בנפשה, והיא מנסה לפתור את החידות בסיפורה המפעים, סיפור המאיר ומבהיר את סיפורה שלה.

הקשה של הלחם, ספר הביכורים של הילה טימור אשור, הוא רומן שבא באהבה. הדמויות בכל גלגוליהן, המאושרים והקשים, עטופות בחום אנושי, והמקומות והזמנים שבהם מתרחשת העלילה, מעוצבים במלאות ובחיוניות. מיה מרק ויגאל שוורץ.

לתשומת לבכם מספר נושאים לטיפול ובדיקה-

א. השנה ציינו 10 שנים להצבת הפסל של יעל ארצי במזריץ. עלתה בקשה לקיים סיור נוסף לחברי הקהילה במזריץ. אנחנו בודקים פרטים. הסיור מתוכנן לקיץ 2020.
המעוניינים מתבקשים לפנות אלינו במייל העמותה עד סוף אוקטובר 2019 ונבדוק היתכנות.

ב. בקשה נוספת שעלתה - להוציא לאור ספר משפחות נוסף כמו שהופק ע"י אברהם גפני ז"ל בזמנו. הספר אמור לכלול תמונות משפחתיות והסבר קצר על המשפחה. משפחות המעוניינות ויש ברשותן חומרים מתבקשות לפנות למייל העמותה.

ג. אנחנו רוצים להפיק תערוכת צילומים שתוצג ברשת, אולי גם במזריץ ומקומות נוספים. הכוונה לצילומים ממזריץ מהתקופות של לפני המלחמה והמלחמה עצמה. למי שיש כאלו מוזמן לפנות לאיציק שפילמן

Dotp@netvision. net

ד. אנחנו בודקים אפשרויות הנצחת הקהילה ואנשים פרטיים ביערות הקק"ל וב"יד ושם" - כשיהיה פרטים מדויקים - נעדכן

מייל העמותה - mezritch.pod@gmail.com

לידיעתכם ולכל מי שמתעניין - אפשר לנצל את רשת האינטרנט לאיסוף מידע רב על מזריץ ועל חיי היהודים בפולין לאורך ההיסטוריה עד היום באתרים שונים.

למי שחבר בפייסבוק, ישנן קבוצות שונות שכדאי להרשם אליהן ולקבל עידכונים מעניינים:

- קהילת יוצאי מזריץ פודלסקי והסביבה - פולין
- הקבוצה שלנו בניהול וועד העמותה - למי שעדיין לא חבר בקבוצה - כדאי להרשם!
[/https://www.facebook.com/groups/260572057651521](https://www.facebook.com/groups/260572057651521)
- קבוצת התאחדות יוצאי פולין בישראל בניהולה של לילי הבר -
[/https://www.facebook.com/groups/HitachdutPolin](https://www.facebook.com/groups/HitachdutPolin)
- יהודים מלוקוב, מזריץ, שדלץ, ביאלה, רדזין לומזה ולושיץ בניהולו המוצלח של יעקב סליזק
[/https://www.facebook.com/groups/JLMSBR](https://www.facebook.com/groups/JLMSBR)

**חברים מעלים מידע, תמונות ממקורות שונים.
כדאי מאד!**

האתר שלנו - <http://www.mezritch.org.il>

האתר מכיל את כל הביולטינים הישנים, תמונות, חוברת המשפחות שיזם אברהם גפני ז"ל ועוד ועוד...
האתר לא מתחדש מאז 2015. כל המידע החדש מועלה לקבוצת הפייסבוק כולל הביולטינים האחרונים.
למי שמחפש חומר נרחב יותר מומלץ לחפשו באתר זה.

המוזיאון לתולדות יהדות פולין בורשה - <http://www.jewishmuseum.org.pl>

כולל גם את העיירה הוירטואלית ואפשר למצוא שם אותנו ולהוסיף חומרים - חשוב לכולם

<http://www.sztetl.org.pl/en/city/miedzyrzec-podlaski>

